

Webinar: Leren van crises en eerdere pandemieën

De vijf belangrijkste bevindingen

Op donderdag 4 juni organiseerde de sectie Samenleving & Veerkracht van het LOT-C een tweede Webinar 'Leren van crises en eerdere pandemieën' met als doel nieuwe perspectieven op de Coronacrisis te bieden voor veiligheidsregio's en gemeenten. De Webinar leverde de volgende bevindingen op:

1. Benut historische lessen

Eerdere historische ervaringen met pandemieën zoals de pest, pokkenepidemie en cholera helpen bij het bestuderen van grote crises, in het bijzonder de Coronacrisis. Een historische blik kan helpen om deze complexe crisis beter te doorgronden en begrijpen, is een bron voor 'sense- en meaning-making' en leert ons over 'failure paths' – wat ging er mis en wat kunnen we daar van leren. Bovendien is de geschiedenis een inspiratie- en informatiebron voor verhalen over veerkracht en aanpassingsvermogen binnen de samenleving.

2. Heb oog voor 'failure paths'

Eerdere pandemieën leren ons dat, hoewel de ziekmaker steeds anders is, de logica van sociale reacties hetzelfde blijft. Er zijn meerdere voorbeelden uit de geschiedenis bekend waarin goedbedoelde en in principe werkende maatregelen (zoals social distancing, hygiënische maatregelen, contactonderzoek en groepsimmunititeit) op langere termijn niet altijd de gewenste resultaten hebben opgeleverd. Het instellen van maatregelen is makkelijk, het over langere tijd handhaven in de praktijk vrijwel onmogelijk. De belangrijkste oorzaken voor dergelijke beleidsfalen waren (1) onvoldoende aandacht voor sociaaleconomische verschillen tussen groepen en (2) de (langdurige) aantasting van burgerlijke vrijheden. Het is daarom van belang om te komen tot gedifferentieerde maatregelen die recht doen aan de verschillen tussen groepen. Voorkom een 'one size fits all' beleid.

3. Inperking vrijheden en angst als bron van sociale onrust

In zowel de late Middeleeuwen als de negentiende eeuw lagen sociaaleconomische verschillen tussen groepen en de inperking van vrijheden aan de basis van pest en cholera rellen in heel Europa. De epidemieën legden sociale, economische en juridische ongelijkheid (en daarmee ook gezondheidsongelijkheid) genadeloos bloot. Dit leidde tot sociale onrust en rellen. Ook controles door 'gezondheidsinspecteurs', die toezagen op de naleving van gezondheidsvoorschriften, leidden tot groeiend verzet onder de bevolking. Het is niet verrassend dat de 'Black Lives Matter' demonstraties juist nu plaatsvinden. In latere golven van ziekte uitbraken zien we dat onrust vaak niet alleen wordt gedreven door angst voor nieuwe besmettingen, maar ook door een grotere gevoeligheid voor onrechtvaardigheid en verlangen naar zingeving. In de aanloop naar de tweede cholera-golf ging het minder om klassenverschillen, maar werden bijvoorbeeld patiënten die het ziekenhuis wilden verlaten door demonstranten tegengehouden. Solidariteit in de samenleving sloeg, mede door angst, om in eigen belang. Met het oog op een mogelijke tweede coronagolf is het de vraag hoe solidariteit óf mogelijke onrust zich zal gaan ontwikkelen. Angst is hierbij geen goede raadgever.

4. Belang van rituelen

In tijden van crisis zijn mensen geneigd om solidariteit te tonen en nieuwe gemeenschappen te vormen. Gedurende (en na) een pandemie is er behoefte aan nieuwe 'mechanisms for unity' om de saamhorigheid in de samenleving te bevorderen en vast te houden, bijvoorbeeld door herinneringscultuur. Bij deze crisis is het opvallend dat veel Corona-slachtoffers anoniem blijven. Daarnaast is er niet alleen sprake van rouw om het verlies van dierbaren, maar ook rouw om economisch en sociaal verlies. Dat vergt aandacht voor (ander soort) verbindende rituelen, zoals een herdenkingsmonument of een nationale Coronadag.

5. Veerkracht, saamhorigheid en vernieuwing

Crisis zijn ook altijd 'windows of opportunity'. Het verleden laat zien dat zij mogelijkheden bieden voor solidariteit en saamhorigheid en kunnen onder de juiste condities leiden tot maatschappelijke vernieuwing. Veerkracht kan worden bevorderd door het beperken van angst en onzekerheid, het daadwerkelijk helpen en tegelijkertijd stimuleren van eigen verantwoordelijkheid en minder regeldruk. Dit vraagt een actieve inspanning van burgemeesters en leiders. Daarbij hoort ook inspraak en participatie, het gezamenlijk in gesprek gaan over 'het nieuwe normaal'.

Met dank aan de sprekers (v.l.n.r.) Beatrice de Graaf (faculteitshoogleraar Universiteit Utrecht), Rina Knoeff (directeur Groningen Centre for Health and Humanities) en Catrien Santing (Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen).

Graag tot ziens in een volgende Webinar!

